

Drotianko L.

DIGITAL DIMENSION OF CURRENT STAGE OF SOCIETY'S CIVILIZATION DEVELOPMENT

Introduction. Modern information technologies are often a convenient tool in the hands of the real masters of the world, who own the latest digital technologies and skillfully use them in their narrow-mercenary interests. The issues of negative consequences of the digital technologies use both in a global and local scale are arising: What transformations everyone, without exception, undergo a sphere of public life under the influence of "digitalization"? Which ones are positive for most people and which ones pose a threat? **The aim and tasks of the study** is dictated by the issues mentioned above: to identify the content of transformations in various social practices caused by the widespread use of digital technologies. **Research methods.** An interdisciplinary approach, which helps to study the impact of digitalization on significant changes in social practices, to identify the transformations of the world society due to the use of digital technologies. A comparative method, as well as a comparative one, is used to contrast scientific positions of researchers. **Research results.** The future society, expected to have come at the age of widespread use of information and communication technologies turns to be the reality at the beginning of the XXI century exclusively. However, it is not cloudless as it has been basically described by Western researchers. The study analyzes the challenges, negative trends in the use of information and communication technologies in the spheres of interstate relations on the world stage; the phenomenon of digital poverty in the field of education is examined; shows the negative impact of modern media on the psyche of people, especially adolescents and young people, and so on. **Discussion.** The theoretical approaches of some researchers to the analysis of results of digital technologies application in various social spheres are analyzed. In particular, the views of V. Onoprienko, O. Ivanenko, M. Koretskaya, O. Savenkova, N. Chenbay are presented, which consider socio-cultural problems arising from the use of these technologies. **Conclusions.** Based on the study, it is concluded that scientific and technological progress, new technologies have the flip side, because their use provokes risks, challenges, negative consequences alongside positive changes in people's lives. Some of them are objective in nature, as not all its effects can be foreseen by their developers. But there are also negative trends associated with the introduction of new technologies that are caused by the human factor. Moreover, as shown in this article, digital technologies are used by unscrupulous users to obtain personal gain at the expense of other people. In general, this leads to a decrease of society's cultural level.

Keywords: society, civilization development, digital reality, digital culture, digital education, digital divide, digital poverty.

УДК 128.23 (045)

Л. Г. Конотоп

ТРАНСГУМАНІЗМ У РАКУРСІ ФІЛОСОФСЬКОЇ Й РЕЛІГІЙНОЇ АНТРОПОЛОГІЇ

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Анотація. Стаття присвячена філософському, релігієзнавчому осмисленню новітніх технологій у сфері природничих наук. Йдеться про трансгуманізм, який породжує цілу низку проблем – генна інженерія, біотехнології, що пов'язані з філософським обґрунтуванням етичних положень *pro et contra*, а також дослідження у нейробіології та кібернетичі, з перспективою змін у людському мозку, у творчих і семантичних здатностях людини, які пов'язані з філософськими та релігійними дискусіями щодо природи свідомості та інтелекту. Виявлені базові концептуальні ціннісні положення трансгуманізму, які формулюються незалежно від історичного контексту певної доби. Наголошується, що трансгуманізм як світогляд може мати змісти і смисли, якщо вирішеними є етичні засади щодо використання його технологічних аспектів. Певну роль у вирішенні моральнісних обґрунтувань трансгуманізму відіграє релігія, яка вважає більшість штучних технологій суто негативними. Висновком є те, що універсальною практичною і позаморальною метою трансгуманізму є досягнення влади над усіма характеристиками життєдіяльності людини.

Ключові слова: трансгуманізм, філософія, релігія, біотехнології, соціум, мораль, моральнісність, етика, людина, свідомість, світогляд, смисли, природничі науки

Вступ

Останні зміни, що відбуваються в світі, все більше актуалізують проблему покращення якості життя людини. Досягнення в біології, нейропсихології, психотерапії, психіатрії дозволяють по-новому розглянути проблему співвідношення біологічного і соціального в людині, розкрити безмежність її ментальних можливостей та принципово змінити якість людського життя. Всі ці аспекти потребують не тільки всебічного аналізу з боку природничих наук, але й філософсько-релігієзнавчого та моральнісного осмислення. Безперечно, закономірними є й існуючі дискусії між філософськими напрямками і релігійними течіями щодо «зміни» людської природи. Проблема штучного інтелекту особливо важливою постає й у сфері військових технологій, що впливало та впливає на геополітичні й військові конфлікти сучасності. ХХ століття і початок ХХІ століття демонструють нам підвищений інтерес до різноманітних технологій, які покликані покращити людину. Йдеться про транс-гуманізм, який репрезентований Н. Бостромом (Бостром, 2005; Бостром, 2002), Р. Еттінгером (Еттінгер, 2018), Р. Курцвейлом (Курцвейл, 2005; Курцвейл 1999), М. Моравеком (Мо-

равек, 1990), М. Муром (Мур, 2020; Мур, 1996) та ін. У новому «образі світу» йдеться про нові принципи. По-перше, важливим є положення, що завдяки новітнім технологіям можна покращити «людське в людині», а по-друге, що покращання такого плану призведуть до вирішення багатьох проблем сучасного людства.

Мета дослідження полягає в осмисленні проблеми трансгуманізму в певних філософсько-релігійних аспектах. Йдеться про необхідність розгляду історично-культурного контексту виникнення транс-гуманізму, його антропологічних і моральнісних основ, його екзистенціальних перспектив, а також ставлення представників різних конфесій до ідей трансгуманізму. Саме такий підхід, на нашу думку, дозволить виявити як позитивні, так і негативні характеристики цього напрямку.

Методологія дослідження

У сьогоденні розмаїття результатів генної інженерії, молекулярної біології є безпосередньо пов'язаним зі світоглядними, філософськими, релігійними і моральнісними проблемами. Праці, які присвячені осмисленню філософських і релігійних проблем трансгуманізму, умовно можна розподілити на декілька напрямів. По-

перше, йдеться про осмислення новітніх тенденцій загалом і цього напрямку зокрема в аспекті подальшого існування всього людства (В. Катасонов (Катасонов, 2012), С. Кримський (Кримський, 2008), Л. Рижко (Рижко, 2010)). По-друге, прагнення екстраполяції проблем смислу життя, смерті і безсмертя на дослідження штучного інтелекту (Р. Еттінгер (Еттінгер, 2018), Л. Конотоп (Конотоп, 1993) та ін.). Третя група авторів (Ю. Габермас (Габермас, 2002), Ф. Фукуяма (Фукуяма, 2004) та ін.) аналізує філософсько-релігійні та моральні проблеми трансгуманізму.

Фактично, трансгуманізм є різновидом гуманізму, точніше, того секулярного гуманізму, що сформувався у добу Просвітництва, і в цьому зв'язку слід враховувати критичне ставлення до гуманістичного і секулярно-гуманістичного світогляду як такого (праці М. Бердяєва, С. Булгакова, С. Франка та ін.). Так, німецька класична філософія безпосередньо пов'язує буття з моральністю людини. Буття, зазначає Г. Гегель, «вимагає» від людини моральних роздумів, а рівень цих роздумів залежить від рівня культури людини. Як людина «дивиться» на буття, так і буття «дивиться» на неї. У праці «Філософська пропедевтика» Г. Гегель наголошує: «Неосвічена людина не рухається далі безпосереднього споглядання... В освіту входить вміння сприймати об'єктивне в його свободі. Це знаходиться в тому, щоб у предметі я шукав не свій власний суб'єкт, а розглядав би і тлумачив предмети таким чином, як вони існують самі по собі, в їхній свободній своєрідності...» (Гегель, 1971: т.2, 63). Але здатність до мислення – це не тільки здатність «освіченої» людини, це – родова якість людини. Тварина не може усвідомити і не усвідомлює свого ставлення до буття, до світу, але людина усвідомлює. У тій же праці Г. Гегель зазначає: «Тільки людина як мисляча істота, може рефлексувати над такими своїми прагненнями, які самі по собі є необхідними для неї... Дух має рефлексію... Наприклад, невігластво, брутальність способу мислення або поведінки – це така обмеженість, мати яку можливо, якщо не відомо, що ти її маєш. Якщо ж ти будеш рефлексувати над нею, іншими словами, тобі відомо про неї, то тоді тобі, безперечно, відомо і про те, що є протилежним їй. Рефлексія є вже першим кроком до подолання цієї обмеженості» (Гегель, 1971: т.2, 22 – 23). Джерелом рефлексії, на думку Г. Гегеля, є суперечність між природним і духовним у людині: «За межі (природного) прагнення людина виходить завдяки рефлексії. Коли вона рефлектує, тоді вона порівнює таке прагнення не тільки із засобами його задоволення, але й ці засоби, а також і самі прагнення одне з одним і з цілями власного існування» (Гегель, 1971: т.2, 23).

Межі буття, в певному розумінні, є стислими для людини, і суперечності у самому бутті теж обмежують людину: «Фауст вважав людські кордони занадто обмеженими, з усією невгамовною силою прагнення піднести їх над дійсністю. Він бачив, що благородна людина пригнічена та забута, а дурень і невіглас осипані вшануванням. Він прагнув досягнути причину зла в сфері моралі, дослідити ставлення людини до вічного і зрозуміти, чи дійсно воно веде людський рід і звідки з'являються ті протиріччя, що мучать людину. Він прагнув дійти до причини речей, до таємних пружин, що рухають явища фізичного і морального світу, і до того, хто все це встановив»

(Гегель, 1971: т.2, 544). Проблеми, які обґрунтувала німецька класична філософія, потребують світоглядної інтерпретації та філософського аналізу. Ці труднощі тривалий час використовувала релігія, яка сама запропонувала власні світоглядні висновки, власне бачення у ставленні людини до буття і буття до неї. «Теологія дає те, у чому відмовляє спекуляція», – зазначав Г. Гегель (16; т.2, С.544). Представники німецької класичної філософії справедливо наголошували, що різниця між абстрактно-теоретичним і конкретно-теоретичним рішенням проблеми – це різниця між ідеєю і теорією, раціональною думкою й її історично-логічним обґрунтуванням.

Результати

Прагнення перетворити буття, прагнення перетворити людину, подолати бідність, хвороби, голод – все це для представників трансгуманізму залишається у далекому минулому. Трансгуманізм постійно еволюціонує і його головними положеннями є наступні: по-перше, уявлення про постійні зміни в людській природі, яка ніколи не виявиться завершеною у своїх змінах; по-друге, ідеї про творчість людини, яка спрямована на саму людину, яка змінює її сутнісні сили; по-третє, ідеї біотехнологічного вдосконалення людини, які у майбутньому принесуть безсмертя, вічне життя; по-четверте, злиття людини і машини, що й постане фактичним і практичним безсмертям. Сучасні природничі науки надають трансгуманізму реальний матеріал допоміжних репродуктивних технологій – штучне інтракорпоральне запліднення, клонування, екстракорпоральне запліднення. Представники трансгуманізму вважають, що такий підхід є основою для реалізації безсмертя людини. На нашу думку, такий підхід є суто механістичним до всього того, що ми називаємо «людським», він постає відвертою дегуманізацією життя, глибинним світоглядним зрушенням, яке висвітлюється в зміні субстанціональної парадигми ставлення до навколишнього світу в функціоналістську парадигму, що призводить до релятивізму і конструктивізму.

Відмова від метафізики, по суті, є відмовою від суб'єктивності людини, від усвідомлення людини як суцього і породжує ідею «смерті людини» (постструктуралізм). Слід зазначити, що людина є цілісною, вона є біосоціальною істотою і культурно-духовний початок в людині – це й є її початком як істоти духовної. Трансгуманізм слід розглядати як закономірний наслідок доби Постмодерну. І тут особливо важливою є позиція християнства, яке, до певної міри, обмежує емпіричну науку моральнісними принципами. Взагалі гуманізм, зазвичай, намагаються репрезентувати як певну соціальну ідеологію, яка вважає центром усього суцього людину з її прагненнями, бажаннями, мріями. Людство, поки що, є учасником антропоцентричної цивілізації й виступає закономірним надбанням християнського Середньовіччя. Архетипи гуманізму формувалися як реакція на міфологію безсмертя, яку й створило Середньовіччя. У вирішенні цієї проблеми гуманізм не є однорідним – присутнім є й язичницький аспект, який пов'язаний із «набридлою» практикою аскези; є й відмова від Царства Божого.

У гуманізмі існує й інтелектуально-агностичний аспект, який з'являється завдяки новому прочитанню міфології Античності, завдяки якому в уявленнях

християнства відкрилися суто язичницькі прообрази. У трансгуманізмі можна простежити архетипічні мотиви, що існують у архаїчних міфах. Шумерський епос про Гільгамеша, старогрецькі міфи про Дедала і Прометея містять ідеї безсмертя людини, розширення можливостей людини. Архаїчна культура характеризується прагненням до подолання кордонів людських можливостей амбівалентно і, у багатьох випадках, виявляється як «hubris» (грецьк. «безчинство», «нестриманість»), виклик богам, виклик долі. Для християнського Середньовіччя ставлення до експериментів алхіміків містило достатньо суперечностей. Християнський гуманізм виріс на ґрунті нового релігійного досвіду, з усвідомлення сумісної творчості людини і Бога. У перших християнських гуманістів (Піко делла Мірандола, Марсіліо Фічіно) творчість людини розуміється онтологічно – як перетворення власної природи, але в синергії з Богом. Щодо усвідомлення історичного контексту трансгуманізму особливо важливою є праця Джованні Піко делла Мірандоли «Промова про гідність людини» (Мірандола, 1962), в якій автор наголошує, що людина володіє даром формувати себе, свій образ за власним бажанням. Доба Просвітництва репрезентує своє ставлення працею Ж.-А. Кондорсе «Нарис історичної картини поступу людського розуму» (Кондорсе, 1970), в якій йдеться про те, що медицина має необмежені можливості щодо продовження людського життя. Ж.-О. Ламетрі в праці «Людина-машина» (Ламетрі, 1970) формулює маніфест про природу людського розуму і людської поведінки.

Якщо йдеться про секулярний гуманізм, то одним із його головних положень є усвідомлення креативності людини як природного начала, секулярний гуманізм із початку обмежує участь Бога (деїзм), а потім проголошує «смерть Бога» (Ф. Ніцше), місце якого заступає людина, яка підноситься до рівня надлюдини. Трансгуманізм із його онтологізацією безсмертя є наслідком і секулярного гуманізму, і доби Просвітництва. Трансгуманізм у контексті сучасності репрезентує прагматичний варіант міфу про надлюдину. Майбутнє – це відсутність фізичних і психічних хвороб, люди будуть мати можливість обрати власну «природу» і «природу» своїх дітей. Філософсько-релігієзнавчий підхід до феномену трансгуманізму визначає ґрунт цього феномену – прагнення до безсмертя. Дійсно, трансгуманізм є значною екзистенціальною проблемою. На жаль, у трансгуманізмі відсутній безпосередній зв'язок між моральними і соціальними цінностями конкретної доби.

Обговорення

Сьогодні все більше і більше демонструє розірваність людського буття, розірваність зв'язків між людиною і природою, людиною і людиною. Кризові ситуації відбувалися і, вочевидь, будуть відбуватися в історичному русі людства. Але сьогодні постає питання: як зробити людину духовною? як поновити її цілісність та цілісність її життєдіяльності? Безперечно, такі питання перебувають і в центрі уваги українських учених – філософів, релігієзнавців, психологів, соціологів та ін. Сучасність демонструє нам інші темпи в життєдіяльності людей – прискореність у економіці, політиці, науці, культурі. Людина опинилася у світі великих швидкостей, вона хоче призупинитися і звернутися до власної душі, до природи, до світу, до Бога. Відомий

український філософ С. Кримський у праці «Під сигнатурою Софії» зазначає: «Третє тисячоліття християнської ери настало своєчасно. Вже в кінці ХХ століття виникли події, які свідчили про перелом історії. Футурологи стали пророкувати «кінець часів», завершення історичної місії здобуття свободи, потреби переходу від економічного зростання за експонентою до простого відтворення оптимального рівня споживання, нульового циклу виробництва, тобто перегляду розуміння історії як прогресу матеріального добробуту. Людство усвідомило ліміти практики, кордони використання енергії, конечність природних ресурсів, небезпеку екологічних катастроф, граничність фінансування науково-технічного прогресу, моральні обмеження експериментальної всюдозволеності втручання в таїни буття та духу» (Кримський, 2008: 279).

Ми звертаємося до дослідження проблеми співвідношення природного і духовного як однієї з актуальних проблем сучасності. Розкрити цю проблему – означає розкрити можливості людини для власного духовного становлення, організувати її життя в розмаїтті всіх її зв'язків. Проблема буття досліджувалася у працях таких відомих філософів, як Л. Артем'єва, Н. Бойченко, М. Булатов, П. Гайденко, Д. Гудінг, В. Ільїн, Е. Корет, В. Кремьєв, С. Кримський, Н. Мотрошилова, Дж. Леннокс, В. Табачковський, Н. Хамітов та ін.

Щодо характеристик релігійного погляду на вищезазначену проблему – це творення світу *ex nihilo*, люди усвідомили всемогутність Творця і мінливість стану думки і плоті, станів людини і світу. Але подія вже відбулася, і відбувся незворотний акт онтологізації свідомості й, у такий спосіб, онтологізації людини як істоти, яка у бутті вже не хоче мати тільки природні передумови. Відомий французький дослідник релігії Р. Каюа в праці «Людина та сакральне» наголошує на тому, що «будь-яка релігійна концепція світу передбачає розрізнення сакрального і профанного, протиставляє світові, де віруючий вільно робить свої справи, провадить діяльність без наслідків для свого спасіння, сферу, де страх і надія паралізують його по черзі, де, як на краю безодні, найменше відхилення в найнезначнішому русі здатне безповоротно згубити його. Звісно, такого розрізнення зазвичай іще не достатньо, щоб визначити релігійний феномен, але воно принаймні дає наріжний камінь, який дозволяє збagnути його з більшою впевненістю» (Каюа, 2003: 33).

Людина здивувалася космосу, буттю і отримала слово. У колективній праці «Філософія: світ людини» українські дослідники В. Табачковський, М. Булатов, Н. Хамітов та ін. зазначають, що «...першопричина не може бути ніяким «матеріальним процесом». Проте вона не може бути і виливанням чистої у самій собі ідеальної істини, блага і краси на до того відокремлений від неї матеріал через суб'єкт, що був би чистим медіумом, провідником, і що першопричина, про котру йдеться, відмінність між ідеальним і реальним у собі самій повинна саме через те «залишити поза собою», що ця відмінність із неї самої походить, із неї виконується, із неї відбувається. Цю таємницю першої «причини» (першого походження), котра у предметності може бути подана лише в образах, картинах, аналогіях тощо, релігійна свідомість називає прาดавнім та багатозначним, людино-зберігальним ім'ям – Бог» (Табачковський, Булатов, Хамітов, 2003: 109).

Автори наголошують на тому, що Божественна першопричина є однаково як іманентною, так і трансцендентною не тільки до всього існуючого, але і до людей: «Іманентною, оскільки все буття, вся пізнаваність, благо, цінності тощо «беруть участь» у цій першопричині, світлі, бутті, в її дозвільному «так», у її житті, – і в той же час трансцендентною, відколи завдяки цій участі започатковується і зростає самостійність, самобутність у небожественному аж до цілком свідомого і вільного розпорядження самим собою в його скінченно-нескінченній структурі. У цьому персональному, конечно-безкінченному виконанні – не тільки в безкінченних компонентах його – божественна першопричина присутня більш внутрішньо, більш близько, більш інтимно, ніж ми самі собі можемо бути» (Табачковський, Булатов, Хамітов 2003: 109). Отже, все існуюче виступає як творіння Бога, і людина не тільки осмислює саму себе, інших людей, але й осмислює саме творіння, саме буття.

Висновки

У найбільш загальному вигляді трансгуманізм не передбачає осмислення сучасних духовних процесів, а передбачає одержання влади над усіма аспектами життєдіяльності людини (йдеться і про спадковість, і про свідомість, і про інтелект). Така мета є, в певному розуміння, унікальною, тому що визнає онтологію людської природи, яка є відмінною від традиційних метафізичних уявлень й яка щільно є пов'язаною з біотехнологіями, але, в багатьох випадках, ці положення перебувають поза сферами моралі та моральності. Безперечним є те, що становлення технологій, дійсно, змінює якість і спосіб життя соціуму, але на рівні індивідуального життя нам абсолютно невідомі наступні наслідки. Такі наслідки постають очевидними через декілька генерацій, через зміни фізичного, психічного життя людей. Уява людини спрямована на екстраординарні події, що відбуваються в її індивідуальній долі й ці події є подібними до ідеї «переходу» у міфологічній свідомості, але сучасні генерації вже призвичаїлися до таких винаходів, що в сьогоденні визначають спосіб їх життя – принципово нові цифрові комунікації, космічні технології, міжпланетне сполучення, покоління нових ліків й т.п. На нашу думку, трансгуманізм прагне до величезних змін у планетарній свідомості, але такі зміни не будуть слугувати духовним змінам у індивідуальному житті кожної людини. Вочевидь, саме влада багатьох держав буде розпоряджатися долею та використанням цих технологій, за участю політиків, підприємців, корпорацій.

Передбачення таких наслідків знаходяться в межах компетенції природничих наук, але зміст самих наслідків потребує філософсько-релігійнознавчого аналізу. Проблеми людського інтелекту, спадковості, зміст предикату «людське» є онтологічними проблемами. Розмисли про цінності є неможливими поза обґрунтованим рішенням щодо статусу оціночних суджень. Питання статусу оціночних суджень само по собі є не етичним, а мета-етичним і приналежним до сфери теорії пізнання.

Список літератури

1. Bostrom N. A History of Transhumanist Thought. /N.Bostrom. – Journal of Evolution and Technology – Vol. 14 Issue 1 – April 2005. – P. 1-25.
2. Bostrom N. Existential Risks. Analyzing Human Extinction Scenarios and Related Hazards. /N. Bostrom. – Journal of Evolution and Technology, Vol. 9, March 2002. First version: 2001

(Електр. ресурс). – Режим доступу: <http://www.nickbostrom.com/existential/risks.html>

3. Ettinger R. Man into Superman./R. Ettinger. – Ria University Press, 2018. – 428 p. (Електр ресурс). – Режим доступу: <http://www.cryonics.org/contents2.html>
4. Kurzweil R. The singularity is near: when humans transcend biology. /Kurzweil. – Viking Adult, 2005. – 672 p.
5. Kurzweil R. The Age of Spiritual Machines: When Computers Exceed Human Intelligence, / R. Kurzweil. – Viking Adult, 1999. – 400 p.
6. Moravec H. The future of robot and human intelligence. / H. Moravec. – Harvard University Press, 1990. – 222 p.
7. More M. Principles of Extropy, 2020./M.More (Електр. ресурс). – Режим доступу: <http://www.extropy.org/principles.htm>
8. More M. 1990, revised 1996. Transhumanism: Towards a futurist philosophy. / M. More. – Extropy 6. (Електр. ресурс). – Режим доступу: <http://www.maxmore.com/transhum.htm>
9. Катасонов В. Н. Введение в философскую феноменологию / В.Катасонов. – Православный Свято-Тихоновский гуманитарный ун-т. – М.: Изд-во ПСТГУ, 2012. – 52 с.
10. Кримський С. Б. Під сигнатурою Софії / С.Б. Кримський. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 367 с.
11. Рижко Л.В. Інформаційне суспільство: особливості наукового простору / Л.В. Рижко. – Вісник Національного авіаційного університету. – Серія : Філософія. Культурологія. – 36.наук. праць. – К.:Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк», 2010. – №2 (12). – С.31-36.
12. Конотоп Л.Г. Проблема життя та смерті в історії філософії (мітологічні та середньовічні інтерпретації) – Монографія. /Л.Г. Конотоп. – Український вільний ун-т. Філософічний факультет. – Мюнхен, 1993. – 277 с.
13. Хабермас Ю. Будущее человеческой природы: На пути к либеральной евгенике? / Ю. Хабермас. – М.: Весь Мир, 2002 – 144 с.
14. Фукуяма Ф. Наше постчеловеческое будущее: последствия биотехнологической революции. / Ф.Фукуяма – М.: Люкс, 2004. – 349 с.
15. Гегель Г.В.Ф. Философская пропедевтика // Работы разных лет. – В 2 т. – т.2. / Г.Гегель. – М.: Наука, 1971. – С. 23 – 545.
16. Гегель Г.В.Ф. Наука логики / Г.В.Ф. Гегель. – В 3-т. – Т.1.– М.: Мысль, 1970. –502 с.; Т.2. – М.: Мысль, 1971. – 449 с.; Т.3. – М.: Мысль,1972. – 623 с.
17. Пико делла Мирандола Д. Речь о достоинстве человека/Д. Пико делла Мирандола // История эстетики. Памятники мировой эстетической мысли в 5-и тт. Т.1. М.: Изд. Академии художеств СССР. 1962. 682 с. – с. 506-514.
18. Кондорсе Ж. Эскиз исторической картины прогресса человеческого разума / Ж. Кондорсе. – // Антология мировой философии. В 4-х т. М.: «Мысль». Т. 2. Европейская философия, от эпохи Возрождения по эпоху Просвещения. 1970. –776 с.
19. Ламетри Ж. Человек-машина / Ж. Ламетри // Антология мировой философии. В 4-х т. М.: «Мысль». – Т. 2. Европейская философия от эпохи Возрождения по эпоху Просвещения. 1970. – 776 с. с илл. с. 609-621.
20. Каюа Р. Людина та сакральне. Видання, доповнене трьома додатками, про секс, гру, війну в їхньому відношенні до сакрального / Р.Каюа; (пер. з франц.) – К.: Ваклер, 2003. – 256 с.
21. Філософія: Світ людини. / В.Г. Табачковський, М.О. Булатов, Н.В. Хамітов та ін. – К.: Либідь, 2003. – 432 с.

References

1. Bostrom, N. (2005). A History of Transhumanist Thought. *Journal of Evolution and Technology*, Vol. 14 (1), 1-25.
2. Bostrom N. (2001). Existential Risks. Analyzing Human Extinction Scenarios and Related Hazards. *Journal of Evolution and Technology*, Vol. 9. Retrieved from: <http://www.nickbostrom.com/existential/risks.html>
3. Ettinger, R. (2018). Man into Superman. Ria University Press. Retrieved from: <http://www.cryonics.org/contents2.html>
4. Kurzweil, R. (2005). The singularity is near: when humans transcend biology. Viking Adult..
5. Kurzweil, R. (1999). The Age of Spiritual Machines: When Computers Exceed Human Intelligence. Viking Adult, 1999.
6. Moravec, H. (1990). The future of robot and human intelligence. Harvard University Press.
7. More, M. (2020). Principles of Extropy (Version 3.11): An evolving framework of values and standards for continuously

improving the human condition. Retrieved from: <http://www.extropy.org/pnnciples.htm>

8. More, M. (1990). Transhumanism: Towards a futurist philosophy. (2nd ed., rev.). Retrieved from: <http://www.maxmore.com/transhum.htm>

9. Katasonov, V.N. (2012). *Vvedeniye v filosofskuyu fenomenologiyu [Introduction to Philosophical Phenomenology]*. Moscow: Izd-vo PSTGU [in Russian].

10. Krimskiy, S.B. (2008). *Pid syhnaturoiu Sofii [Under the signature of Sophia]*. Kyiv: Vyd. dim "Kyievo-Mohylianska akademiia" [in Ukrainian].

11. Rizhko, L.V. (2010). Informatsiynе suspilstvo: osoblyvosti naukovoogo prostoru [Information society: features of scientific space]. *Visnyk Natsionalnoho aviatyinoho universytetu, Seriya: Filosofiya. Kulturologiya, Proceedings of the National Aviation University*, 2(12), 31-36 [in Ukrainian] [in Ukrainian].

12. Konotop, L.G. (1993). *Problema zhyttia ta smerti v istorii filosofii (mitolohichni ta serednovichni interpretatsii) [The problem of life and death in the history of philosophy (mythological and medieval interpretations)]*. Myunkhen [in Ukrainian].

13. Khabermas, Yu. (2002). *Budushcheye chelovecheskoy prirody: Na puti k liberalnoy evgenike? [You. Khabermas. – Moscow: Ves Mir [in Russian].*

14. Fukuyama, F. (2004). *Nashe postchelovecheskoye budushcheye: posledstviya biotekhnologicheskoy revolyutsii [Our Posthuman Future: Consequences of the Biotechnology Revolution]*. Moscow: Lyuks [in Russian].

15. Gegel G.V.F. (1971). *Filosofskaya propedeutika [Philosophical propaedeutics]*. *Raboty raznykh let v 2 t., Works of different years in 2 volumes.* (Vol. 2), (pp. 23-545). Moscow: Nauka [in Russian].

16. Gegel G.V.F. (1972). *Nauka logiki v 3 t. [Science of Logic in 3 Volumes]*. Moscow: Mysl [in Russian].

17. Mirandola, P. della. (1962). *Rech o dostoinstve cheloveka [Human Dignity Speech]*. *Istoriya estetiki. Pamyatniki mirovoy esteticheskoy mysli v 5-i t., History of aesthetics. Monuments of world aesthetic thought in 5 volumes.* (Vol. 1), (pp. 506-514). Moscow: Izd. Akademii khudozhestv SSSR [in Russian].

18. Kondorse, Zh. (1970). *Eskiz istoricheskoy kartiny progressa chelovecheskogo razuma [Sketch of the historical picture of the progress of the human mind]*. *Antologiya mirovoy filosofii v 4-kh t., Anthology of World Philosophy in 4 volumes.* (Vol. 2), (776 p.). Moscow: «Mysl» [in Russian].

19. Lametri, Zh. (1970). *Chelovek-mashina [Man a Machine]*. *Antologiya mirovoy filosofii v 4-kh t., Anthology of World Philosophy in 4 volumes.* (Vol. 2), (pp. 609-621). Moscow: «Mysl» [in Russian].

20. Kayua, R. (2003). *Lyudina ta sakralne. Vidannya. dopovnene tromo dodatkami. pro seks. gru. vinyu v ikhnomu vidnoshenni do sakralnogo [Man and the Sacred]*. (Trans.). Kyiv: Vakler [in Ukrainian].

21. *Filosofiya: Svit lyudini [Philosophy: World of Man]* (2003). (V.G. Tabachkovskiy, M.O. Bulatov, N.V. Khamitov & oth., Eds). Kyiv: Lybid [in Ukrainian].

Конотоп Л.Г.

ТРАНСГУМАНИЗМ В РАКУРСЕ ФИЛОСОФСКОЙ И РЕЛИГИОЗНОЙ АНТРОПОЛОГИИ

Статья посвящена философскому, религиозно-этическому осмыслению новейших технологий в сфере естественных наук. Речь идет о трансгуманизме, который порождает целый ряд проблем. Человеческая геномная инженерия и применение биотехнологий в более широком смысле связано с проблемой философского обоснования этических высказываний. При этом, передовые исследования в области нейробиологии и кибернетики, перспективы изменения «устройства» человеческого мозга и машинной реализации человеческих творческих и семантических способностей, связаны с имеющей глубокие исторические корни онтологической философской дискуссией о природе интеллекта и сознания. Выявлены базовые концептуальные ценностные положения трансгуманизма, которые формулируются независимо от исторического контекста определенной эпохи. Отмечается, что трансгуманизм как мировоззрение может иметь определенные содержания и смыслы, если решены этические основы по использованию его технологических аспектов. Определенную роль в решении нравственных обоснований трансгуманизма играет религия, которая считает большинство искусственных технологий сугубо отрицательными. Выводом является то, что универсальной практической и вне моральной целью трансгуманизма является достижение власти над всеми сторонами человеческой жизнедеятельности, включающими и наследственные параметры, и содержание памяти.

Ключевые слова: трансгуманизм, философия, религия, биотехнологии, социум, мораль, нравственность, этика, человек, сознание, мировоззрение, смыслы, естественные науки

Konotop L.

TRANSHUMANISM IN THE PERSPECTIVE OF PHILOSOPHICAL AND RELIGIOUS ANTHROPOLOGY

Introduction. The article is devoted to the philosophical, religious understanding of the latest technologies in the field of natural sciences. We are talking about transhumanism, which causes a number of problems – genetic engineering, biotechnology, related to the philosophical justification of ethical provisions pro et contra, and research in neurobiology and cybernetics, with the prospect of changes in the human brain, creative and semantic abilities, related to philosophical and religious discussions about the nature of consciousness and intellect. **The aim and tasks** of the article is to justify and disclose the main characteristics of transhumanism not only as a specific scientific field, but also as a big problem of ethics. The main aim is a research, analysis, disclosure and explanation of the essential characteristics of transhumanism, its connection with all spheres of society, with the basics of human life. **Research methods** of trans-humanism in particular are systemic, interdisciplinary, analytical, hermeneutical, historical and philological methods, the method of innovative ethnography, etc. Religion exists and functions in a particular society, in a particular sociocultural and the political situation, therefore, one of the methods of studying transhumanism is the comparative method includes this entire multicomponent. **Research results.** The basic conceptual values of trans-humanism are revealed, which are formulated regardless of the historical context of a certain era. It is emphasized that trans-humanism as a worldview can have meanings if the ethical principles of using its technological aspects are resolved. Religion, which considers most artificial technologies to be purely negative, plays a role in resolving the moral rationale for trans-humanism. **Discussion** says that methodological integration involves a systematic, typological, comparative and field study of trans-humanism. **Conclusion.** The conclusion is that the universal practical and immoral goal of transhumanism is to achieve power over all characteristics of human life.

Keywords: transhumanism, philosophy, religion, biotechnology, society, morality, ethics, man, consciousness, worldview, meanings, natural sciences.